

Anatol PETRENCU

Falsurile și primejdia pseudoteoriei națiunii civice moldovenești

A.P. – doctor habilitat în științe istorice, profesor universitar. În 2010 a făcut parte din Comisia pentru studierea și aprecierea regimului comunist totalitar din Republica Moldova. Din octombrie 2010 este directorul Institutului de Istorie Socială și redactor-șef al revistei „ProMemoria”.
Cărți publicate: *România și Basarabia în anii celui de-al Doilea Război Mondial* (1999), *Polonezii în anii celui de-al Doilea Război Mondial. Istoria politică* (2005), *Basarabia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial: 1939-1945* (2006), *Varșovia văzută de un istoric basarabean* (2006), *Istoria contemporană: studii, materiale, atitudini* (2011).

Deși are sorginte mai veche, criza identitară în Republica Moldova (RM) s-a declanșat odată cu proclamarea Independenței de Stat a acesteia față de fosta URSS, nerevenirea ei la Patria istorică, România, și preluarea sau inventarea unor concepte false despre originea românilor basarabeni, limba și istoria acestora.

RM (ex-RSS Moldovenească) a fost constituită pe teritoriul românesc al Basarabiei, răpite de Rusia țaristă în 1812, apoi de URSS, în iunie 1940, reocupată în 1944.

Conducerea RM a realizat pași concreți în vederea despărțirii de „imperium răului”, așa cum a fost numită URSS. La 31 august 1989 a fost aprobată Legea privind decretarea Limbii române (numită impropriu „moldovenească”) drept limbă de stat, expusă în grafia latină, a fost proclamată Suveranitatea RSS Moldova (iunie 1990), iar în august 1991 – Independența de Stat a RM. A fost aprobat Tricolorul Drapel de Stat, introdus Imnul de Stat „Deșteaptă-te, Române!”, identic celui din România etc., altfel spus, RM făcea pași concreți pentru revenirea sa la matcă, adică pentru unirea cu Patriamamă, România, deși ar fi fost firească proclamarea Unirii RM cu România.

Dar procesul firesc de revenire la Patria-mamă România a fost oprit cu brutalitate de Federația Rusă, care a susținut deschis regimul separatist anticonstituțional de la Tiraspol și a declanșat un război agresiv împotriva tânărului stat RM. Mai mult decât atât: Kremlinul a amenințat Chișinăul că dacă va continua procesul de reîntregire națională, atunci ne vom pomeni cu alte câteva „republici” separatiste. Kremlinul a susținut și Coloana a 5-a, care ba deschis, ba ascuns discredita eforturile de revenire la normalitate.

În așa context a început constituirea celui de-al doilea stat românesc în Europa. Dar în loc de progres pe plan național, RM a înregistrat un regres sistematic. A fost înlocuit Imnul tuturor românilor (*Deșteaptă-te, Române!*) cu alt Imn – *Limba noastră*, care a rămas a fi tot „moldovenească” și introdusă cu această denumire în Constituția RM (1994).

La 5 februarie 1994 președintele RM Mircea Snegur a convocat congresul „Casa noastră Republica Moldova”, la care a pus bazele ideologice ale statului ne-românesc (antiromânesc) RM. Între altele, primul președinte al RM a spus cum că „moldovenii posedă aspirații firești de a fi stăpâni în propria țară”, că acestea sunt „aspirații eterne”, exprimate de „aproape șapte secole” (1994 – 700 = 1294, adică din secolul al XIII-lea), năzuințe „luminate de candela mereu aprinsă a icoanei marelui Ștefan” și că, în cele din urmă, aceste aspirații „ne sunt caracteristice și nouă, urmașilor voievodului, celor ce vom purta cu demnitate și mândrie numele recâștigat al țării, vom apăra cu dragoste și credință în Dumnezeu Patria noastră, Republica Moldova”. Ceva mai devreme am obiectat: „numele recâștigat al țării”, „recâștigat” de la cine? De la URSS? Dar în cadrul URSS, din iunie 1990, numele oficial al republicii era RSS Moldova. Este clar: făcând excurs în secolul al XIII-lea, vorbind de „recâștigarea” Moldovei, M. Snegur a avut în vedere România; doar cealaltă parte a Voievodatului Moldova, după Unirea din 1859, și-a pierdut denumirea oficială „Moldova”¹. Tot atunci președintele RM Mircea Snegur a menționat că „Republica Moldova este fermă în hotărârea sa de a înainta pe calea afirmării în lume ca țară, al cărei popor îi poartă legitim numele”, iar recunoașterea internațională a RM, considera M. Snegur, „confirmă cu prisosință și viabilitatea tradiției multiseculare a statalității noastre, a sacrei credințe a poporului în dreptul său inalienabil de a trăi liber în vatra strămoșească”². Astfel,

primul președinte al RM Mircea Snegur a îmbrățișat tezele staliniste ale moldovenismului primitiv, considerând că țara pe care o conduce provizoriu este o formațiune statală cu totul deosebită de România.

Pe acest fundal românofob guvernarea agrariană a încercat să scoată din învățământ cursul de Istoria Românilor și să introducă altul, numit Istoria Moldovei. Decizia agrarienilor a fost anihilată de Greva generală a studenților, profesorilor, liceenilor, intelectualilor, altor categorii sociale. Nimeni altul decât însuși Mircea Snegur a intervenit cu un Decret prin care a instituit un Moratoriu privind obiectul de studiu Istoria Românilor în instituțiile de învățământ.

În 2001 la putere a venit Partidul Comuniștilor din RM. Ceva mai devreme, în 1997, comuniștii autohtoni, conduși de Vladimir Voronin, au adoptat Programul partidului, document interesant din multe puncte de vedere. Comuniștii lui Voronin considerau cum că „continuă criza generală a capitalismului”, cum că Apusul a contribuit la „fărâmițarea URSS” în state separate etc. În plan național PCRМ s-a pronunțat pentru „respectul față de limba și cultura moldovenească, de cea rusă și alte limbi vorbite în Republica Moldova...”, pentru „neadmiterea falsificării istoriei Statului Moldovenesc, întemeiat încă în anul 1359, a etnofobiei de orice natură”³. Altfel spus, conducerea comunistă a îmbrățișat concepția falsă cum că RM își trage statalitatea din Principatul medieval, cum că există un popor „moldovenesc”, ce vorbește o limbă identică cu cea română (V. Voronin a recunoscut acest fapt), dar care (limbă) are dreptul să se numească „moldovenească”. Comuniștii au depus eforturi să formeze o comunitate a „moldovenilor” în România⁴. Românofob notoriu, V. Voronin a promovat politica de înlocuire a Istoriei Românilor ca obiect de predare în instituțiile de învățământ din RM cu numita Istorie „integrată”, care, în timp, s-a dovedit un eșec total.

Un efort deosebit în promovarea moldovenismului primitiv l-a depus un alt președinte al RM, socialistul și simpatizantul lui V. Putin – Igor Dodon. Fiind în funcția de președinte al RM, la 24-25 martie 2017, I. Dodon a organizat o Conferință internațională cu tema „Statalitatea Moldovei: continuitatea istorică și perspectiva dezvoltării”, materialele fiind publicate în volum (pot fi accesate și pe Internet⁵). În deschiderea Conferinței, Igor Dodon a spus cum că „identitatea și istoria moldovenească sunt în mod sistematic subminate”, că este

nevoie de o mobilizare „nu doar socială, ci și intelectuală, pentru a apăra valorile unui popor care vrea să-și trăiască propriul destin, în mod independent și cu demnitate”⁶. Președintele RM I. Dodon a asigurat asistența că în persoana lui ea va „găsi mereu un susținător al identității și statalității moldovenești”, iar prima lui datorie politică și constituțională ca șef de stat este „să garanteze și să consolideze statalitatea Republicii Moldova”. Apoi I. Dodon a trecut în revistă „mărețele” lui fapte privind întărirea statalității moldovenești și a moldovenismului primitiv, între care: a organizat conferințe, numite de el „științifice” (de fapt, de falsificare a istoriei și de promovare a ideologiei moldovenismului), a inițiat diverse proiecte patriotice, cum ar fi, de ex., „Iubesc Moldova”, a sponsorizat publicarea celor trei volume de *Istoria Moldovei* etc. Amintind ascultătorilor că ocupă o funcție înaltă în stat, I. Dodon a promis să facă tot ce este în puterile lui ca să protejeze și să consolideze statalitatea moldovenească, iar ca dovezi că nu aruncă vorbele pe vânt, președintele putinist al RM a menționat că pe site-ul Președinției a înlocuit limba română cu limba numită de el „moldovenească”, iar lângă Drapelul de Stat al RM tot el a ridicat drapelul Moldovei medievale (bineînțeles, a fost o încălcare a Constituției și un abuz din partea acestui demnitar de stat). I. Dodon a mai decretat data de 2 februarie ca zi de eliberare a Moldovei de sub ocupația maghiară (1365), zi a constituirii statalității moldovenești cu înmânarea ordinului „Bogdan Întemeietorul” etc. Președintele socialist a dat indicații Guvernului ca acesta să înlocuiască obiectul de predare în instituțiile de învățământ *Istoria Românilor* cu *Istoria Moldovei*. Președintele RM Igor Dodon a declarat: „Mai bine de douăzeci de ani de la obținerea independenței, noi, în loc să învățăm în mod firesc *Istoria Moldovei*, am învățat o *Istorie a românilor*, raportându-ne la miturile, viziunile și doctrina țării vecine...” Bineînțeles, I. Dodon a mințit cu nerușinare. Asta pentru că *Istoria Moldovei* se încadrează în *Istoria românilor*, ca o istorie regională. Poporul nostru este nevoit să locuiască în două state – România și RM –, și nu noi am ales acest destin; Rusia țaristă, apoi URSS au cucerit pe cale militară Basarabia, nordul Bucovinei, Ținutul Herța și au croit pe aceste teritorii românești numita RSS Moldovenească. Și I. Dodon cunoaște acest lucru. Igor Dodon consideră că *Istoria Românilor* seamănă confuzie și disensiuni în RM, că istoria „din lanternă călăuzitoare spre viitor” a

devenit un măr al discordiei, un veșnic teren al polemicilor și certurilor, „care în loc să ne propulseze înainte ne ține pe loc, în stagnare și dezbinare...”⁷. Ca să nu mai repetăm toate sofismele celui de-al cincilea președinte al RM, vom spune doar atât: pentru ca Istoria noastră să devină „lanternă călăuzitoare pentru viitor” ea, această istorie, trebuie prezentată corect, prezentată așa cum a fost în realitate: cotropirile trebuie numite cotropiri, și nu „eliberări”, agresiunea Federației Ruse împotriva RM (1992) trebuie numită agresiune, și nu „conflict intern” etc.

În noiembrie 2020, liderul socialiștilor pro-moscoviți Igor Dodon a pierdut postul de președinte al RM, fiind devansat de dna Maia Sandu. Iar în iulie anul curent (2021), în rezultatul alegerilor parlamentare, Partidul Socialiștilor în bloc cu Partidul Comuniștilor au acumulat 27% din voturi, comparativ cu 52,8% obținute de Partidul Acțiune și Solidaritate. Altfel spus, Igor Dodon a pierdut susținerea electoratului din RM, iar odată ca aceasta s-au dus pe apa sâmbetei și „mărețele” lui planuri de formare a unui „stat moldovenesc”. Totul ce se bazează pe minciună nu este veșnic.

În RM personajele politice, promotoare fervente ale moldovenismului prorusec, apărătoare ale „statalității” moldovenești, pleacă în istorie, însă tentativele de a găsi argumente ce ar justifica necesitatea păstrării statului RM ca formațiune distinctă de românism rămân. Este vorba de promovarea conceptului de „națiune civică moldovenească”, expusă în anul 2012 în studiul intitulat *Integrarea grupurilor etnice și consolidarea națiunii civice în Republica Moldova*, publicat de Institutul de Politici Publice din Chișinău cu susținerea financiară a Ambasadei Olandei, coordonatorii studiului fiind Arcadie Barbăroșie și Oazu Nantoi, iar autorii semnatori sunt Andrei Iovu, Igor Boțan, Vasile Cantarji, Veaceslav Reabcinschi și Anatol Gremalschi, fost ministru al Educației. Ideea constituirii și consolidării „națiunii civice moldovenești” a fost dezvoltată în lucrarea colectivă *Consolidarea coeziunii sociale și a unei identități comune în Republica Moldova. Probleme-cheie și recomandări practice*, apărute de sub tipar în decembrie 2017. Autorii semnatori ai studiului sunt Iulian Groza, prof. dr. Mathias Jopp (Germania), deputatul Vadim Pistrimciuc, Andrei Popov, Vladislav Kulminski, Adrian Popescu și Iulian Rusu⁸. Aceste lucrări pseudoștiințifice, cu un pronunțat scop

politic (a crea o „națiune civică moldovenească”) au fost analizate detaliat de către ziaristii George Damian și Alecu Reniță, de istoricul dr. Octavian Țăcu și alții.

Ne vom opri doar la câteva teze, expuse în lucrarea din decembrie 2017. Autorii textului prezintă o istorie ciudată a Basarabiei, o istorie neancorată în realități concrete. Astfel, autorii scriu ca după Revoluția rusă din 1917, Basarabia s-a unit cu Patria-mamă România, iar Transnistria „a rămas sub controlul sovietic după Revoluția din 1917 (fiind separată de restul Moldovei prin râul Nistru). În 1924 acolo a fost creată Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească, mai cu seamă pentru a atrage Basarabia în sfera sovietică de influență. În 1940 Basarabia a devenit parte a Uniunii Sovietice”⁹, apoi devine parte a României, din 1944 – din nou a URSS (până în 1991). Cronologic și formal este corect, însă lipsește esența lucrurilor de parcă ar fi vorba de teritorii fără populație băștinașă. În martie 1918, prin votul majoritar al Parlamentului de atunci, Sfatul Țării, provincia s-a unit cu Patria-mamă România, act salutat de majoritatea absolută a populației. Dincolo de Nistru era Ucraina, iar râul Nistru despărțea nu „Transnistria” de Moldova, ci Ucraina (iar din 1922 URSS) de ROMÂNIA! Autorii nu pot să nu știe că URSS dorea să extindă revoluția proletară (comunistă) în lume. A încercat și în România, prin trimiterea unui comando militar sovietic la Tatar-Bunar, dar expediția a eșuat. Atunci, în pofida protestelor conducerii comuniste a Ucrainei și fără a întreba populația din regiunea respectivă dacă dorește să-ți întemeieze o „autonomie” sovieticii, au creat o formațiune statală – cap de pod pentru cucerirea Basarabiei, comunizarea României și a Balcanilor. Așa a făcut cu Belarus împotriva Poloniei și Karelia împotriva Finlandei.

În România nu a existat un partid politic, o mișcare, un grup cât de mic de persoane care ar fi dorit să creeze o republică sovietică socialistă moldovenească cu cedarea sudului și nordului Basarabiei și cu alipirea a șase raioane din stânga Nistrului. Toate acestea s-au întâmplat în iunie 1940, în urma cotropirii de către URSS a Basarabiei, nordului Bucovinei și Ținutului Herța (teritorii românești) de către URSS, împotriva voinței populație băștinașe. Istoria necesită explicare, altfel textele scrise devin sterile și lipsite de conținut. Așa cum este exemplul de mai sus.

Referindu-se la componența etnică a RM, autorii remarcă faptul că „aici, moldovenii, rușii, ucrainenii, găgăuzii, bulgarii, evreii, romii și reprezentanții altor grupuri etnice au conviețuit în mod pașnic”.

Observați că în percepția autorilor, în RM nu locuiesc ROMÂNII, asta în situația în care, conform datelor oficiale, diminuate, bineînțeles, ROMÂNII alcătuiesc 7% (192 800 persoane), iar moldovenii, care de asemenea sunt români, alcătuiesc 75,07%, ceea ce în sumă înseamnă 82,07%¹⁰, altfel spus – RM este un stat NAȚIONAL. Ca număr de populație, pe locul doi se plasează grupul etnic al ucrainenilor (6,57%), după care urmează găgăuzii (4,57%) și apoi rușii cu 4,06% (datele pentru 2014).

Urmează fraza: „Drept rezultat, Moldova a fost caracterizată la nivelul local de pace și înțelegere interetnică. (...) Totuși, tensiunile inter-etnice latente au erupt la instigarea elitelor (care elite?), cum a fost cazul pogromului din 1903 și războiul din regiunea Transnistriei în 1992”¹¹.

Acesta este nivelul de cunoaștere a istoriei și interpretarea ei! Autorii se prefac că nu cunosc că pogromul anti-evreiesc din 1903 a fost declanșat de „Sutele negre” – grupări ale ultranaționaliştilor ruși. Admitem că acele evenimente tragice au avut loc demult. Dar războiul agresiv al Federației Ruse împotriva RM din 1992 este încă proaspăt în memoria oamenilor. Trăiesc veteranii aceluși război, veterani care au apărat integritatea teritorială a RM. Este decizia CEDO Ilașcu versus Federația Rusă, în care este clar stabilit care a fost „elita” (cuvântul aparține autorilor acestui „studiu”) care a declanșat războiul agresiv împotriva RM. Și așa pagină după pagină. Dar să zăbovim un pic asupra următorului alineat. Autorii scriu: „În Republica Moldova de azi există o interpătrundere puternică a două limbi – limba de stat (română/moldovenească) și rusa. Aproape toți cetățenii a căror limbă maternă este română/moldovenească de asemenea vorbesc fluent sau cel puțin înțeleg limba rusă și sunt familiarizați cu cultura rusă. Deși proporția vorbitorilor de limbă rusă și minorităților etnice care vorbesc româna este mai mică decât numărul de români/moldoveni care vorbesc rusa, există o deschidere vastă față de învățarea limbii și culturii”¹². Este clară pledoaria autorilor acestui studiu românofob, plătit de Oficiul Federal German pentru Afaceri Externe: limba și cultura cotropitorilor ruși și sovietici să rămână în continuare una

de comunicare în RM (a doua limbă de stat, de ce nu?). Este clar: autorii materialului pledează pentru ca RM să rămână în continuare o gubernie rusească. Autorii se prefac că nu știu că pentru actuala conducere a Federației Ruse limba rusă este un instrument de expansiune teritorială. În 2014, sub pretextul fals cum că rușii sunt persecutați în Crimeea, Federația Rusă a anexat peninsula. Sub pretextul apărării „Lumii Ruse” (sau autorii studiului tocmai asta doresc să demonstreze, cum că RM este populată de oameni vorbitori de limba rusă) trupele militare ruse luptă în Donbass, aducând zilnic moarte ucrainenilor care-și apăra Patria.

Autorii consideră că „societatea Moldovei (care Moldovă? de ce nu Republica Moldova? – A.P.) este pregătită pentru un concept al identității civice”, că „toate comunitățile etnice partajează idei similare de bază despre ceea ce ar putea defini o identitate civică comună a Republicii Moldova – cultura și tradițiile, drepturile și libertățile civile...”¹³

Autorii își fac iluzii dacă cred că rușii, susținuți masiv, de multe ori, ilegal, de Federația Rusă tocmai pentru că să se mențină ca ruși; că bulgarii din RM care primesc ajutoare multiple de la Patria lor istorică Bulgaria tocmai că să nu se dezică de naționalitatea lor, că ucrainenii, că mândrii găgăuzi, că evreii etc., încântați că limba rusă este limba vorbită oficial în RM, aburiți de melodramele rusești și propaganda rusă etc., se vor dezice de naționalitățile lor și vor îmbrățișa un alt sentiment, legat de dragostea față de RM. Nimic mai fals!

Nu am fi abordat aceste subiecte dacă nu am observa că actuala conducerea a RM acceptă tacit această pseudoteorie, care pare a fi ademenitoare și care ne duce direct în brațele Federației Ruse. Numirea dlui Vladislav Kulminski în funcția de viceprim ministru pentru reintegrarea RM este o dovadă în acest sens. Raioanele RM din stânga Nistrului sunt ocupate de Kremlin; a reintegra RM înseamnă a transnistriza RM, înseamnă a trăda memoria bravilor noștri ostași care și-au dat viața pentru integritatea teritorială a RM. Dl V. Kulminski crede oare că va putea convinge Rusia să-și retragă contingentul armat din raioanele de est ale RM, că la Tiraspol va fâlfâi Tricolorul, că Krasnoselski se va dezice de rubla lor și va accepta Leul moldovenesc?

Nici „știința” moldovenismului primitiv nu bate pasul pe loc. Adepții moldovenismului camuflat consideră în mod greșit că societatea moldovenească ar fi „multietnică” și că ea ar trebui să se identifice cu Statul Moldovenesc. Într-un studiu în curs de apariție, unul din promotorii „națiunii civice moldovenești” ne propune să examinăm experiența Federației Ruse, în care se folosesc două noțiuni *rossieane* (cetățenii Federației Ruse, indiferent de etnie) și *russkie* – etnicii ruși. Prin analogie, autorul propune să acceptăm noțiunea *moldavi* (pentru toți locuitorii RM, indiferent de etnie) și *moldoveni/români* – cei care sunt etnici români. În limba rusă, scrie autorul citat, ne vom numi *moldovfi* (de ex., ca *litovfi*), respectiv – *moldavane / rumâni*.

Curios, nu vi se pare?

În concluzie: pseudoteoria „națiunii civice moldovenești” este o momeală rusească, menită să îndepărteze și mai mult RM de România și Uniunea Europeană, spre care tinde majoritatea absolută a populației. Pseudoteoria moldovenismului europenizat nu poate fi trecută cu vederea, pentru că este susținută de actuală guvernare prin plasarea în posturi-cheie a „ideologilor” „națiunii civice moldovenești”.

Așa cum am arătat, românii (o parte din ei continuă să se numească „moldoveni”) constituie peste 82% din populație. RM este un stat nu doar național, dar și independent de Lumea rusă. Indiferent de etnie, cetățenii RM sunt obligați să cunoască limba oficială a acestui stat – Limba Română –, așa cum în Germania cetățenii ei vorbesc Limba Germană, iar comunitățile turcă sau arabă nu pretind ca limbile lor să devină limbi de stat, alături de germană. Noi, românii basarabeni, avem obligațiunea sfântă să ne păstrăm limba noastră, română, tradițiile și obiceiurile noastre; noi suntem la noi acasă, iar atunci când mergem în turism sau vizite în Rusia, vorbim limba rusă.

Criza identitară va dura atât timp cât conducerea RM nu va promova o politică națională românească. Ar fi bine ca și România – Patria noastră mamă –, să susțină deschis și concret cauza românismului în RM.

15 octombrie 2021

Note

¹ Mai detaliat vezi: Anatol Petrencu, *Cele mai proaste 25 decizii ale Republicii Moldova (RM). Decizia nr. 4: Convocarea Congresului „Casa noastră – Republica Moldova”*, în <http://anatolpetrencu.promemoria.md/?p=1945> (accesat 14 oct. 2021).

² *Ibidem*.

³ *Programul Partidului comunistilor din Republica Moldova*, în *Republica Moldova: istoria politică (1989-2000). Documente și materiale*, vol. II, Chișinău, USM, 2000, p. 144.

⁴ Voronin: „În România sunt 10 milioane de moldoveni”, în https://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2007/02/070224_voronin_moldoveni.shtml (accesat 15 octombrie 2021)

⁵ *Statalitatea Moldovei: continuitatea istorică și perspectiva dezvoltării. Materialele Conferinței științifice internaționale, 24-25 martie 2017, organizată sub patronajul Președintelui Republicii Moldova, Igor Dodon*, Chișinău, IRIM, 2017, 851 p., în https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Conferinta-st_pract-intern_2017.pdf (accesat 14 octombrie 2021).

⁶ *Ibidem*, p. 27.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Consolidarea coeziunii sociale și a unei identități comune în Republica Moldova. Probleme-cheie și recomandări practice*, în <http://iep-berlin.de/wp-content/uploads/2018/02/Social-Cohesion-and-Common-Identity-RO.pdf> (accesat 15 octombrie 2021)

⁹ *Ibidem*, p. 9-10.

¹⁰ *Republica Moldova* în https://ro.wikipedia.org/wiki/Republica_Moldova#Structura_etnolingvistic%C4%83 (accesat 15 octombrie 2021)

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Consolidarea coeziunii sociale și a unei identități comune în Republica Moldova...*, p. 14.

¹³ *Ibidem*, p. 49.